ІННОВАЦІЙНА РЕДАКЦІЯ СТАТТІ ПРО ДОКАЗИ ТА ІНШІ ТІСНО ПОВ'ЯЗАНІ З НИМИ ПОЛОЖЕННЯ В АНТИКРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ[1]

Ланцедова Ю. О.

DOI: 10.53672/ej.3.2018.09[1] Check for updates

Анотація. Чинний КПК України (ч. 1 ст. 84), як і КПК 1960 р., зводить поняття доказу до фактичних даних, а юридичні властивості доказів і порядок роботи з їхніми джерелами розпорошує по низці статей. Ланцедова Ю. О. вважає цю проблему не розв'язаною ні законодавчо, ні теоретично, попри понад півторавікову історію теорії доказів, яку простежує від лекції В. Д. Спасовича 1860 р. про досконалі й недосконалі докази. Проаналізувавши законодавчий перелік процесуальних джерел (показання, речові докази, документи, висновки експертів) і дисертаційні підходи С. А. Кириченка (2009), О. С. Тунтули (2013) та Д. В. Давидової (2015), авторка показує, що в ньому змішано джерела доказів, процесуальну форму їх подання та спосіб передачі відомостей з пам'яті особистісного джерела. На основі власного попереднього дослідження 27 завдань оцінки та 17 завдань перевірки доказів запропоновано повну редакцію статті «Докази, їх властивості, джерела, суб'єкти, порядок і дії з отримання та форми представлення, оцінки і використання такого роду відомостей» для перспективного Кодексу антикримінального судочинства. Доказом визнано будь-які відомості про факт, отримані від об'єктивних і суб'єктивних джерел, що мають єдність п'яти основних базисних властивостей (значущість, законність, допустимість, доброякісність, достовірність); сукупність доказів, своєю чергою, має бути узгодженою й достатньою. Кожну властивість докладно визначено. Окремо обґрунтовано, що неадекватні, але не завідомо неправдиві відомості, зумовлені умовами сприйняття, віком чи станом особи, можуть стати доказами, а завідомо неправдиві набувають доказового значення у справі про неправдиві показання або завідомо неправдивий висновок експерта. Право отримувати докази пропонується надати слідчому й судді, а у визначених випадках також експертові та оперативному працівникові; наведено вичерпний перелік 18 отримуючих слідчих дій, порядок сприяння інших осіб і форми представлення доказів (протокол, журнал судового засідання, висновок експерта), їх оцінки й використання. Для судових експертів-психологів ця концепція цінна тим, що пов'язує достовірність показань з особливостями сприйняття, запам'ятовування й відтворення інформації. Авторка пропонує покласти її в основу законопроєкту про зміни до КПК України.

Ключові слова: докази, антикримінальне судочинство, Кримінальний процесуальний кодекс України, властивості доказів, достовірність доказів, допустимість доказів, джерела доказів, суб'єкти отримання доказів, отримуючі слідчі дії, оцінка доказів, теорія доказів.

An Innovative Wording of the Article on Evidence and Other Closely Related Provisions in Anti-Criminal Procedure

Lantsedova Yu. O.

Abstract. The Criminal Procedure Code of Ukraine of 2012, like the 1960 Code, reduces evidence to factual data, lists testimony, physical evidence, documents and expert opinions as its procedural sources, and scatters the rules on handling sources across many articles. Lantsedova Yu. O. argues that, despite more than 150 years of the theory of evidence, traced back to V. D. Spasovich's 1860 lecture on perfect and imperfect proof, the problem remains unresolved in legislation and doctrine alike.

Reviewing the dissertations of Kyrychenko S. A. (2009), Tuntula O. S. (2013) and Davydova D. V. (2015), the author shows that the statutory list mixes sources of evidence, the procedural form of their presentation and the way information passes from a person's memory to the investigator. Building on her earlier analysis of 27 tasks of evaluating and 17 tasks of verifying evidence, she drafts a comprehensive article on evidence, its properties, sources, subjects, procedure and forms of presentation, evaluation and use for a prospective Code of Anti-Criminal Procedure. Evidence is defined as any information about a fact obtained from objective or subjective sources that combines five basic legal properties (relevance, lawfulness, admissibility, good quality and reliability), while a body of evidence must be consistent and sufficient. Inadequate but not knowingly false information caused by the conditions of perception, age or state of a witness may still serve as evidence, whereas knowingly false statements become evidence in a case of perjury or of a knowingly false expert opinion. The draft gives the power to obtain evidence to the investigator and the judge, and in specified cases to the expert and the operative officer, lists 18 evidence-gathering investigative actions and defines the forms of presentation and use. By linking reliability to perception and memory, the proposal is relevant to forensic psychologists and may inform amendments to the Code.

Keywords: evidence, anti-criminal procedure, Criminal Procedure Code of Ukraine, properties of evidence, reliability of evidence, admissibility of evidence, sources of evidence, subjects of obtaining evidence, investigative actions, evaluation of evidence, theory of evidence.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 01.07.2018; у номері — 01.07.2018; DOI:* ***10.53672/ej.3.2018.09***[1].

Повний текст

Текст статті. **Постановка проблеми.** Знання про сутність доказів, їх базисні властивості і джерела, а також про суб'єкти і дії та порядок отримання доказів у протидії кримінальним правопорушеннями є наріжними у контексті формування належних професійно-важливих якостей слідчих, прокурорів, суддів, адвокатів та експертів. І над вирішенням цього питання працювало декілька поколінь учених, починаючи практично з початку зародження даного судочинства [9; 10; 12 та ін.]. Так, В. Д. Спасович ще у лекції з теорії судово-кримінальних доказів від 04.10.1860 р., цитуючи ст. 304 ч. 2 т. XV Зводу законів Російської Імперії про те, що ніхто не може бути засуджений до покарання без точних та непрямих доказів, чим встановлювалися досконалі і недосконалі докази, підкреслював, що наявність досконалих (у нашому розумінні - прямих) доказів дорівнює доведеності провини, а недосконалих, тобто, непрямих, доказів – накликує лише підозру щодо підсудного, що давало підстави для застосування тортур; далі: зізнався – стратили, не зізнався – помер (не виключно, калікою) у заточенні [10]. Указаний підхід учений пояснює у контексті різновидів доказів таким чином: а) власне визнання провини; б) інший повний безумовний доказ – показання особливого свідка; в) напівдокази та інші непрямі докази, які можуть лише накликати на обвинуваченого підозру. Наявність же будь-якої сукупності непрямих доказів не може скласти повного доказу й обумовлює необхідність застосування крайнього судового способу отримання доказів – тортур, порядок застосування яких однак не є повністю зрозумілим. Вимагалася наявність трьох умов, коли: а) факт злочину очевидний; б) проти підсудного є потужні непрямі докази чи напівдокази; в) підсудний не зізнається у вчиненні злочину [10].

Актуальність дослідження. Незважаючи на те, що теорія доказів має понад півторавіковий шлях розвитку, й досі це питання не може вважатися вирішеним достатньо повно як на законодавчому рівні, так й у теоретичному аспекті. Так, ч. 1 ст. 84 КПК України доказами визнає фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження і підлягають доказуванню, а згідно ч. 2 цієї статті показання, речові докази, документи і висновки експертів визнаються процесуальними джерелами такого роду відомостей [6]. Проте С. А. Кириченко ще в дисертації «Сутність і класифікація доказів та їх джерел у кримінальному судочинстві: генезис і можливості удосконалення» (2009) піддав аналізові аналогічний перелік процесуальних джерел за ч. 2 ст. 65 КПК України 1960 р., де було зазначено, що докази як фактичні дані «встановлюються показаннями свідка, показаннями потерпілого, показаннями підозрюваного, показаннями обвинуваченого, висновком експерта, речовими доказами, протоколами слідчих і судових дій, протоколами з відповідними додатками, складеними уповноваженими органами за результатами оперативно-розшукових заходів, та іншими документами» [4, с. 13; 5].

З приводу викладеного досить обґрунтовано підкреслювалося те, що серед названих об'єктів видів доказів практично немає, і тільки одна частина з них (речові докази і документи, а також власне потерпілий, свідок, переслідуваний, експерт та ін.) по суті є відповідно речовими й особистісними джерелами доказів; друга частина (висновок експерта, протоколи слідчих і судових дій та оперативно-розшукових заходів з додатками, а також інші носії відомостей щодо цих дій тощо) - процесуальної формою подання доказів, а третя частина (показання свідка, потерпілого, переслідуваного, експерта та ін.) - своєрідним способом передачі доказів як певних відомостей з пам'яті особистісних джерел до головного суб'єкту [4]. Крім цього, як у наведеній ч. 1 ст. 84 КПК України 2012 р., так і в ч. 1 ст. 65 КПК України 1960 р. поняття доказів практично зводиться лише до фактичних даних, а основні та додаткові базисні юридичні ознаки доказів та їх сукупностей не розкриваються, а процедура роботи з джерелами доказів достатньо розпорошено викладається у низці статей цих кодексів [5; 6]. Викладені обставини й обумовлюють особливу актуальність вирішення проблеми всеохоплюючої розробки та законодавчому представленні сутності та властивостей доказів та їх джерел та всіх інших тісно пов'язаних з цим проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що як у зазначеній дисертації С. А. Кириченка (2009) [4], так й у наступній дисертації О. С. Тунтули (2013) [11] не лише чітко було розкрито сутність доказів та їх основних і додаткових юридичних властивостей, а й докази, їх джерела, спосіб їх передачі від особистісного джерела до слідчого та форми подання, оцінки та використання такого роду відомостей були розмежовані між собою і вичерпно були вирішені всі інші проблеми щодо процедури роботи з доказами та їх джерелами. Д. В. Давидова у 2015 р. знову повернулася до цієї ж теми в дисертації «Джерела доказів у кримінальному процесі України» [1], умовчуючи вказані новітні підходи, безапеляційно стверджуючи, що «достатнім є визначення в нормах чинного КПК України переліку процесуальних джерел доказів та ознак доказів» [1, с. 178], і процесуальними джерелами доказів називаються всі ті ж «свідчення, речові докази, документи і висновки експертів» [1, с. 179]. У той же час доречно ще раз підкреслити, що доказами

стають не будь-які відомості, отримані за допомогою прямого або опосередкованого спілкування з особистісним джерелом або шляхом особистого чи експертного дослідження трасосубстанцій або за допомогою вивчення документів, а тільки ті відомості, які володіють нерозривною сукупністю таких основних базисних юридичних властивостей, як значущість, законність, допустимість, доброякісність та достовірність [4, 11].

Зв'язок авторського доробку з важливими науковими та практичними завданнями. Наявність власне такої нерозривної єдності основних базисних властивостей кожного окремого доказу авторка спочатку встановила за допомогою всебічного та детального дослідження існуючих фактично 27 завдань традиційної оцінки доказів і 17 аналогічних завдань перевірки доказів, що у подальшому було сприйняте С. А. Кириченком [4] та О. С. Тунтулою [11] в контексті формулювання редакції тих частин статті КПК України, в яких мала висвітлюватися сутність, джерела та основні і додаткові базисні юридичні властивості доказів. На цей час є необхідність приєднатися й до законодавчого підходу із відображення такої основної базисної юридичної властивості окремого доказу, як достовірність, а також піддати конструктивному розвитку й інші новітні підходи з висвітлення детальної процедури роботи з доказами та їх джерелами в окремій статті КПК України [2, 3, 8 та ін.].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Враховуючи викладене, авторка поставила перед собою завдання удосконалити раніше здобуті власні результати у частині визначення базисних основних і додаткових властивостей доказів [7], а також запропоновані С. А. Кириченком [4] і О. С. Тунтулою [11] редакції статей про докази у частині більш чіткого розкриття сутності доказів, їх базисних основних і додаткових юридичних властивостей та джерел, а також вирішення проблеми суб'єктів і вичерпного переліку дій з отримання такого роду відомостей та форм як їх представлення всім іншим учасникам антикримінального судочинства, так й всеохоплюючої оцінки та використання в антикримінальному доказуванні.

Новизна цього підходу полягає в комплексності вирішення проблем доказів та процедури роботи з ними як наріжної проблеми антикримінального судочинства. Вирішити це питання вчені прагнули практично з самого початку зародження цього судочинства, але лише авторський варіант на сьогодні є найбільш всеохоплюючим та детально пророблениим і не має аналогів у вітчизняній та закордонній антиделіктній практиці.

Методологічне або загальнонаукове значення. Вирішення цієї проблеми має вагоме доктринальне, законодавче та прикладне значення не лише для антикримінального судочинства, а й для всіх інших видів судочинства, які традиційно успадковували теорію доказів та інших антикримінальних відомостей та пристосовували її положення для вирішення відповідних власних завдань.

Викладення основного матеріалу. Інноваційне розуміння доказів та їх основних і додаткових базисних юридичних властивостей і джерел, а також суб'єктів, порядку і вичерпного переліку дій з отримання та форм як представлення такого роду відомостей усім учасникам антикримінального судочинства, так й оцінки та використання цих відомостей у даному судочинстві авторка пропонує представити у розвиток відповідних дисертаційних підходів С. А. Кириченка [4] та О. С. Тунтули [9] у вигляді такої всеохоплю-

ючої редакції статті «Докази, їх властивості, джерела, суб'єкти, порядок і дії з отримання та форми представлення, оцінки і використання такого роду відомостей» Кодексу антикримінального судочинства:

1 Доказом в антикримінальному судочинстві є будь-які відомості про факт (зовнішній або внутрішній прояв ознак чи властивостей трасосубстанцій і документів або людини чи її діянь або події як сумативного діяння чи явища природи, в т.ч. діянь хижих тварин у нерегульованих людиною умовах) вцілому або про його окрему сторону, які отримані від об'єктивних та суб'єктивних джерел такого роду відомостей, якщо кожне з доказів володіє єдністю таких основних базисних юридичних властивостей, як значущість, законність, допустимість, доброякісність і достовірність, а також таких додаткових базисних юридичних властивостей сукупності доказів, як її узгодженість і достатність для прийняття головним суб'єктом антикримінального судочинства (слідчим, суддею) певного проміжного або остаточного рішення.

2.1. *Значимими* є відомості, за допомогою яких можна підтвердити або спростувати юридичний факт (обставину) базисного, спеціального чи часткового предмету антикримінального доказування або доказовий факт як проміжну тезу цього предмету доказування.

2.2. *Законними* - відомості, отримані в передбаченому цим Кодексом порядку, в т.ч. без застосування обману, погроз чи насильства або без іншого істотного порушення правового статусу (прав, свобод, обов'язків, інтересів) фізичної чи юридичної особи або держави.

2.3. *Допустимими* - заздалегідь правдиві відомості, що отримані від відомого і доступного перевірці джерела, коли неприпустимі в якості доказів відомості спрямовані на обґрунтування: а) положення правового акту; б) загальновідомого або преюдиціального факту, який, однак, може бути використаний безпосередньо при прийнятті рішень поряд із доказами; в) паранормального явища, тобто такого, яке суперечить відомим законам природи або не може бути ними пояснене.

2.4. *Доброякісними* - відомості, які не мають змістовних суперечностей і дають можливість зробити однозначний висновок, а також отримані за відсутності істотних порушень визнаної методики або без використання невизнаної в установленому порядку методики.

2.5. *Достовірними* - будь-які відомості, які є адекватними у контексті встановлення обставин базисного, спеціального або часткового предмету антикримінального доказування, і які: 2.5.1. Адекватно відображають обставини як приготування та/чи вчинення діяння (події, явища) кримінального правопорушення або приховання його антиделіктних слідів, так і будь-яких інших діянь (подій, явищ) або ознак чи властивостей трасосубстанцій і документів або людини. 2.5.2. Неадекватно відображають обставини зазначених юридичних фактів внаслідок дистанційних, метеорологічних, освітніх, психологічних, фізіологічних та інших особливостей їх сприйняття особистісним джерелом і запам'ятовування, зберігання, відтворення і передачі відомостей про вказані юридичні факти головному суб'єкту антикримінального судочинства. 2.5.3. Адекватно пояснюють причини зазначеного неадекватного відображення юридичних фактів. 2.5.4. Є адекватними або неадекватними, але свідомо недостовірними і в силу цього набувають відповід-

ну достовірність в контексті антикримінальної справи про дачу таких завідомо неправдивих показань або такого завідомо неправдивого висновку експерта.

2.6. *Узгодженою сукупністю доказів* є така їх сукупність, в якій один доказ не суперечить іншому, а існуюча суперечність може бути усунена зазначенням аргументів достовірності одного доказу й недостовірності іншого.

2.7. *Достатньою сукупністю доказів* - така їх сукупність, яка може сформувати у головного суб'єкта антикримінального судочинства однозначне внутрішнє (без зовнішніх факторів впливу) переконання в можливості прийняття на даний момент певного проміжного або остаточного процесуального рішення по антикримінальній справі.

3. Докази мають право отримувати слідчий (у т. ч. прокурор, керівник органу досудового розслідування) і суддя (колегія суддів), а в порядку виключення, передбаченого ч.4 цієї статті, – експерт та оперативний працівник, шляхом проведення таких отримуючих слідчих дій (тобто таких, які спрямовані на отримання доказів): 1)оформлення явки з повинною про скоєння діяння (події, явища) кримінального правопорушення; 2) отримання усної заяви або письмового повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення чи про його підготовку; 3) затримання і допиту переслідуваного; 4) допиту особистісного джерела; 5) очної ставки між особистісними джерелами; 6) пред'явлення обвинувачення і допиту обвинуваченого; 7) перевірки та/чи уточнення показань переслідуваного, потерпілого чи свідка на місці діяння (події, явища) кримінального правопорушення чи на іншому значущому для антикримінальної справи місці; 8) експерименту з названими особистісними джерелами і без них; 9) пред'явлення для звичайного, зустрічного чи групового впізнання переслідуваного, потерпілого, свідка, іншого особистісного джерела, трасосубстанції, об'єктивного, суб'єктивного чи змішаного документа; 10) обстеження (огляду, особистого дослідження) місця діяння (події, явища) кримінального правопорушення, місцевості, приміщення, транспортного засобу, трупа людини, тіла живої людини, іншої трасосубстанції, у т. ч. й об'єктивного, суб'єктивного чи змішаного документа з ознаками речового джерела доказів; 11) ексгумації трупа людини; 12) вивчення об'єктивного, суб'єктивного чи змішаного документа; 13) обшуку приміщення, місцевості, транспортного засобу, особистісного джерела; 14) виїмки трасосубстанції, об'єктивного, суб'єктивного чи змішаного документа; 15) накладення арешту на кошти, інше майно і передачу його на зберігання; 16) контролю засобів зв'язку; 17) оголошення розшуку обвинуваченого, підсудного; 18) отримання зразків на експертизу, а також аналогічних отримуючих судових дій.

4. Якщо процес отримання доказів вимагає залучення спеціальних знань, то з цією метою призначається головним суб'єктом антикримінального судочинства і проводиться експертом експертиза, а коли для цього необхідно провести отримуючі негласні заходи – призначається головним суб'єктом антикримінального судочинства і виконується ордистом відповідне ордистичне завдання.

5. Обстеження (огляд, особисте дослідження) місця діяння (події, явища) кримінального правопорушення чи іншого значущого для антикримінальної справи місця (місцевості, приміщення, транспортного засобу), а з санкції прокурора і будь-яка інша з названих отримуючих процесуальних дій (слідчих, судових, експертних) може бути проведена до внесення повідомлення про реальне чи ймовірне діяння (подію, явище) криміна-

льного правопорушення, яке готується, триває чи вже скоєне, в Єдиний реєстр досудових розслідувань, якщо без цього не можна отримати достатню та узгоджену сукупність доказів про наявність чи відсутність у такому діянні (події, явищі) ознак певного кримінального правопорушення або про обставини, що виключають провадження по антикримінальній справі.

6. Трасосубстанції та/або об'єктивні та/чи суб'єктивні та/або змішані документи, в т.ч. акт ревізії, акт перевірки тощо, можуть потрапити у володіння головного суб'єкта антикримінального судочинства і через їх витребування чи у разі добровільної видачі й отримання їх від будь-яких фізичних та юридичних осіб, але отримання доказів можливе тільки шляхом особистого чи експертного дослідження трасосубстанцій або/та вивчення цих документів у межах отримуючих процесуальних слідчих чи судових дій.

7. Допомогу головному суб'єкту антикримінального судочинства в отриманні доказів мають право надавати будь-які фізичні та юридичні особи, у т.ч. представники сторони захисту чи обвинувачення, через: 7.1.Добровільну видачу тих значущих для антикримінальної справи трасосубстанцій та/або об'єктивних та/чи суб'єктивних та/або змішаних документів, що знаходяться в їх володінні. 7.2. Повідомлення про вірогідне або реальне місцезнаходження того матеріального об'єкта або особи, які можуть виступити у даній справі відповідно як об'єктивне чи суб'єктивне джерело. 7.3. Якщо фізична та/чи юридична особа стала суб'єктом антикримінального судочинства, то вона може надати таку допомогу й шляхом постановки питань чи заяви клопотання з корегування безпосередньо процесу отримання такого роду відомостей та/чи відповідної процедури даного судочинства.

8. Слідчий представляє докази (надає суб'єктам антикримінального судочинства можливість сприйняти сутність та ознаки такого роду відомостей та проконтролювати порядок їх отримання) у формі протоколу отримуючої слідчої дії, суддя чи колегія суддів – журналу судового засідання, експерт чи комісія експертів – висновку експертизи, та у передбачених кодексом випадках чи за вказівкою ініціатора дослідження – й протоколу експертизи, а узагальнююча оцінка і використання доказів здійснюються суб'єктами антикримінального судочинства шляхом проведення відповідних забезпечуючих процесуальних дій (тобто, таких дій, що спрямовані на забезпечення процедури антикримінального судочинства) у передбачених кодексом випадках у формі: 1) постанови про надання вказівки виконати певну отримуючу забезпечуючу процесуальну дію (негласний захід); 2) постанови про доручення іншому суб'єкту виконати певну отримуючу забезпечуючу процесуальну дію (негласний захід); 3)постанови дізнавача, слідчого, прокурора чи судді (колегії суддів) про направлення антикримінальної справи відповідному адресату; 4)постанови про усунення порушень закону, причин та умов, що сприяли вчиненню діяння (події, явища) певного кримінального правопорушення; 5) постанови дізнавача, слідчого чи прокурора про прийняття у передбачених кодексом випадках будь-якого процесуального рішення, а постанови судді (колегії суддів) – проміжного процесуального рішення; 6) обвинувального, виправдувального чи нейтрального (щодо причетної особи, тобто такої, відносно якої не отримана достатня та узгоджена сукупність доказів, що свідчила б про винність чи невинність переслідуваної особи) вироку; 7) ухвали судді (колегії суддів) про інше остаточне вирішення антикримінальної справи; 8) клопотання зацікавленої особи про прийняття дізнавачем, слідчим, прокурором, суддею певного процесуального

рішення; 9) скарги даної особи на діяння, у т. ч. рішення, головних суб'єктів антикримінального судочинства; 10) постанови прокурора про перегляд судового рішення у порядку апеляції; 11) апеляції інших уповноважених кодексом суб'єктів; 12) постанови прокурора про перегляд судового рішення у касаційному порядку; 13) касаційної скарги інших уповноважених кодексом суб'єктів; 14) постанови прокурора про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами.

З викладеної редакції статті про докази найбільш дискусійним виявилося питання про визначення змісту та переліку базисних основних і додаткових юридичних властивостей доказів, коли авторка спочатку шляхом всебічного та детального дослідження існуючих фактично 27 завдань традиційної оцінки доказів і 17 аналогічних завдань перевірки доказів встановила необхідність наявності у відомостей, що претендують стати доказами, нерозривної єдності таких основних базисних властивостей кожного окремого доказу, як значущість, законність, допустимість і доброякісність [7], що у подальшому було сприйняте С. А. Кириченком [4] та О. С. Тунтулою [11] в контексті формулювання редакції тих частин статті перспективного Кодексу антикримінального судочинства, в яких мала висвітлюватися сутність, джерела та основні і додаткові базисні юридичні властивості доказів. При цьому достовірність відображала певну сторону недоброякісності доказів у вигляді відомостей, «які недостовірно відображають факт (обставину) уцілому чи його окрему сторону, що підлягає доведенню» [4, с. 170-171]; пізніше - неприпустимість доказів як таких відомостей, «які неправдиво відображають той факт (обставину) вцілому або його окрему сторону, що підлягає доказуванню, коли такою перепоною не є неадекватність відомостей, що виникла за відсутності певних спеціальних знань, навичок або унаслідок дистанційних, метеорологічних, фізіологічних, інших особливостей умов сприйняття відповідних фактів (обставин) [11], і ще пізніше у вигляді дещо іншого формулювання цієї ж властивості доказів: «завідомо неправдиві відомості (за винятком справ про дачу завідомо неправдивих показань, висновків, а також незавідомо неправдивих відомостей, поява яких виникла внаслідок відсутності в особистісного джерела певних спеціальних пізнань, навичок або внаслідок дистанційних, метеорологічних, фізіологічних, інших особливостей умов сприйняття відповідних фактів, обставин, коли встановлення такого роду причин має значення для прийняття певного процесуального рішення по антикримінальній справі або її правильного вирішення зокрема)» [2, с. 216-217].

У той же час правильніше достовірність доказу представити окремо як обє'ктивного відображення, як обставин приготування і вчинення діяння (події, явища) кримінального чи іншого правопорушення або приховування антиделіктних слідів того чи іншого значущого для вирішення антиделіктної справи діяння (події, явища), так і нормальних або особливих умов сприйняття, зберігання і відтворення пам'яттю певного особистісного джерела такого роду обставин і передачі відомостей про них антиделіктологу [3]. У разі наявності особливих умов сприйняття певних обставин діяння (події, явища), наприклад, зі значної відстані, в умовах поганої видимості та ін., або за наявності недоліків чи особливостей такого сприйняття, зокрема поганий зір або знаходження в стані сп'яніння чи в силу малолітнього чи дошкільного віку та ін., а також особливостей запам'ятовування, зберігання, відтворення і передачі відомостей про ці обставини і т.д., отримані відомості можуть об'єктивно і не відображати обставини приготування чи вчинення діяння (події, явища) або приховування його антиделіктних слідів, але вони бу-

дуть об'єктивно відображати ті умови, в яких ці обставини сприймалися, ті особливості запам'ятовування, зберігання, відтворення і передачі відомостей про ці юридичні факти, які має певне особистісне джерело. Тоді й такого роду фактично неадекватні, але незавідомо недостовірні, відомості можуть стати доказами у цій справі за наявності сукупності інших їх основних базисних юридичних властивостей. Проте й завідомо недостовірні відомості також можуть бути доказами, але вже не по цій справі, а у справі про дачу таких завідомо неправдивих відомостей або про дачу завідомо неправдивого висновку експертизи [3].

Висновки. Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що запропонована новітня редакція статті КПК України (який, у свою чергу, має розвитися у Кодекс антикримінального судочинства) щодо сутності доказів та їхніх основних і додаткових базисних юридичних властивостей і джерел, а також суб'єктів, дій та іншого порядку отримання та форм представлення такого роду відомостей в антикримінальному судочинстві не претендує на завершеність вирішення даної проблеми і відкрита для широкої коректної наукової дискусії з метою розробки загальновизнаного варіанту вирішення цих надто важливих проблем протидії як кримінальним правопорушенням (злочинам, паразлочинам, квазізлочинам, квазіпаразлочином, паранещасним випадкам, нещасним випадкам), так й усім іншим різновидам правопорушень (адміністративним, дисциплінарним, цивільним чи де-факто майново-договірним та господарським чи де-юре майново-договірним проступкам, парапроступкам, квазіпарапроступкам, параказусам та казусам).

Перспективи використання результатів дослідження. Авторський інноваційний підхід може бути покладений в основу розробки проекту закону про внесення відповідних змін у чинний КПК України, а також може бути аналогічним чином використаний й антикримінальним судочинством будь-якої держави як пострадянського простору, так і Європи та світу уцілому.

Список використаних джерел:

1. Давидова Д. В. Джерела доказів у кримінальному процесі України: дис. ... канд.. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Дар'я Вікторівна Давидова; Донецький юридичний інститут МВС України. – Кривий Ріг, 2015. - 225 с.

2. Кириченко А. А. Гипердоклад о более двухстах пятидесяти лучших доктринах и концепциях юриспруденции научной школы профессора Аланкира: коллективная монография / А. А. Кириченко, Е. В. Кириленко, С. А. Кириченко, Ю. А. Ланцедова, Ю. Д. Ткач, А. С. Тунтула, В. С. Шаповалова; под. ред. А. А. Кириченко. – Второе издание. - Николаев: Ник. нац. ун-т имени В. А. Сухомлинского, 2015. – 1008 с.

3. Кириченко О. А. Курс лекцій зі спецкурсу «Інноваційна процедура протидії правопорушенням»: навч. посібник / О. А. Кириченко, Ю. О. Ланцедова. - Друге видання. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2016. – 100 с.

4. Кириченко С. А. Сутність і класифікація доказів та їх джерел у кримінальному судочинстві: ґенеза і можливості удосконалення : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова дія-

льність» / Сергій Анатолійович Кириченко; Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2009. – 221 с.

5. Кримінально-процесуальний кодекс України: від 28.12.1960 р., № 1001-05 // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1961, № 2, ст. 15, зі змінами із законом України від 15.11.2011 р., № 4025-VI (4025-17), ВВР, 2012, № 25, ст. 263 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1001-05

6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України від 13.04.2012 р., № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України, 2013, № 9-10, ст. 88, із змінами, згідно із законом України № 2234-VIII від 07.12.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17

7. Ланцедова Ю. О. Сутність і послідовність роботи з особистісними і речовими доказів у кримінальному судочинстві : дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Юлія Олександрівна Ланцедова; Харк. нац. ун-т вн. справ. – Харків , 2009. – 229 с.

8. Ланцедова Ю. А. Вторая вариация доктрины доказательств и иных связанных с ней концепций антикриминального судопроизводства / Ю. А. Ланцедова / 1276 слов // Блог экспертов (blog-experts.com). Информационно-аналитический сайт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://blog-experts.com/category/новости/doktriny/ 2015-01-11 – Доктрины

9. Случевский В. Учебник русского уголовного процесса. Судоустройство - судопроизводство. Изд. 4-е / В. Случевский. - СПб.: Тип. М. М. Стасюлевича, 1913. - 683 с.

10. Спасович В. Д. О теории судебно-уголовных доказательств в связи с судоустройством и судопроизводством / В. Д. Спасович. – М. : ЛексЭст, 2001. – 112 с.

11. Тунтула О. С. Отримання доказів та форми їх представлення, оцінки та використання у кримінальному провадженні України : дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Олександра Сергіївна Тунтула; Національна академія прокуратури України. – К., 2013. - 233 с.

12. Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. Том 2. - Изд. 3-е / И. Я. Фойницкий. – С.-Пб.: Типография т-ва «Общественная Польза», 1910. - 560 с.

У статті досліджено нову редакцію норми КПК України щодо розуміння сутності доказів та їх базисних юридичних властивостей, джерел, суб'єктів, порядку і вичерпного переліку дій з їх отримання та форм оперування такого роду відомостями в антикримінальному судочинстві. Розкрито сутність доказів та кожного з їх основних і додаткових базисних юридичних властивостей. Запропоновано варіант вирішення проблеми суб'єктів отримання доказів та участі інших осіб у цій процедурі. Викладено вичерпний перелік отримуючих слідчих та судових дій, а також форм представлення, оцінки та використання доказів в антикримінальному судочинстві.

***Ключові слова**: докази в антикримінальному судочинстві; основні та додаткові базисні властивості доказів; суб'єкти отримання доказів; отримуючі слідчі і судові дії; форми представлення, оцінки та використання доказів.*

В статье исследована новая редакция нормы УПК Украины о понимании сущности доказательств и их базисных юридических свойств, источников, субъектов, порядка и исчерпывающего перечня действий по их получению и форм оперирования такого рода сведениями в антикриминальном судопроизводстве. Раскрыта сущность доказательств и каждого из основных и дополнительных базисных юридических свойств. Предложен вариант решения проблемы субъектов получения доказательств и участия иных лиц в данной процедуре. Изложен исчерпывающий перечень получающих следственных и судебных действий, а также форм представления, оценки и использования доказательств в антикриминальном судопроизводстве.

References

1. Lantsedova Yu. O. Innovatsiina redaktsiia statti pro dokazy ta inshi tisno poviazani z nymy polozhennia v antykryminalnomu sudochynstvi [An Innovative Wording of the Article on Evidence and Other Closely Related Provisions in Anti-Criminal Procedure]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2018. Vol. 3, No. 3 (15). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.3.2018.09. URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/849-lantsedova-yu-o-innovatsijna-redaktsiya-statti-pro-dokazi-ta-inshi-tisno-pov-yazani-z-nimi-polozhennya-v-antikriminalnomu-sudochinstvi (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].